

- Světla-Dubská I., Likovský Z. (1988): Známky na chléb (4). - *Mlýnsko-pekárenský průmysl*, 34: 370-371.
 Světla-Dubská I., Likovský Z. (1989): Známky na chléb (9). - *Mlýnsko-pekárenský průmysl*, 35 (6): 188, obálka s. 3.
 Světla-Dubská I., Likovský Z. (1990): Známky na chléb (13). - *Mlýnsko-pekárenský průmysl*, 36: 178-179.
 Světla-Dubská I., Likovský Z. (1994): Známky na chléb. - *Numismatické listy*, 49: 77-81.

- Světla-Dubská I., Likovský Z. (1995): Kolik asi existuje účelových známek z našeho území? - *Numismatické listy*, 50: 166-167.
 Světla-Dubská I., Likovský Z. (1996): Razidla kontumačních psích známek pražské ražebny V. Podivín. - *Numismatik*, 2: 86-90.
 Urmínský A. (1990): Chlebové známky. - *Numismatika*, 7: 48-49.
 Zákon, daný dne 29. března 1873 pro království České, kterýmž zplnomocňují se obce k uvedení daně ze psů. *In:* Zákonník zemský království Českého, částka X, č. 24.
 Zákon, daný dne 6. srpna 1909, o zamezení a potlačení nakažlivých nemocí zvířecích. *In:* Zákonník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené, částka LXXX, č. 177.

Sága rodu Duslů

Jiří Topinka¹

1. Úvod

Málokterý z návštěvníků Vídně, ve snaze vidět během jednoho dne hlavně císařský Hofburg, zabloudí na nedaleké náměstí Marie Terezie, které svírají rovnými liniemi svých monumentálních budov Uměleckohistorické a Přírodovědecké muzeum. Vznosná novorenesanční budova poslední jmenované instituce ve svých útrokách ukrývá mj. i četné paleontologické artefakty, které mají zčásti vztah nejen k Čechám, ale přímo k Berounsku. Pod skleněnými vitrínami tu můžeme spatřit velkou část kdysi slavné Duslovy sbírky zkamenělin českého siluru z oblasti Barrandienu. Ony otisky času, trilobiti, ramenonožci a ostatní pozůstatky života prvohorního moře, které Dusl postupně věnoval vídeňskému muzeu, jsou zároveň jedinými svědky velké vášně tohoto výjimečného muže. Co však dnes víme o Martinu Duslovi a jeho rodině, o době ve které žil? Pokusme se alespoň v obrysech načrtnout obraz kdysi vysoce postavené berounské měšťanské rodiny, jejích osudů i doby, ve které žila.

2. Zdroj blahobytu

Ve čtyřicátých letech minulého století měl Beroun spolu s většinou ostatních menších měst víceméně agrární hospodářství, o čemž svědčí i pět mlýnů, zpracovávajících produkci měšťanů a okolních sedláků. Jedinou výraznou výjimku tvořila Kubínzského přádelna, vzniknuvší v roce 1835. Ve městě působilo několik desítek nejrůznějších řemeslníků a malopodnikatelů, ale jen málokdo z nich se odvažil povznést nad omezené možnosti živnosti a rozjet podnikání ve velkém. K těm několika odvážlivcům patřil i Antonín Dusl (1798-1876), původem snad z Bavorska. Ač měl velké potíže s češtinou, dokázal se vzdát jisté služby u místní pošty a vstoupil do podniku Jana Horáka, který vlastnil již od 30. let na Závodí malou pilu. Teprve vstupem Dusla v roce 1846 se původně nepatrná firma začala rozmáhat. Není divu, vždyť oběma společníkům se podařilo získat atraktivní zakázku na dodávky výdřevy do kladenských dolů. Desítky formanských vozů s čerstvým dřívím odjížděly směrem na Kladno a firma utěšeně rostla. Zanedlouho za Městskou horou, u Duslova domku čp. 115, vznikla ohrada, ve které se skladovalo zpracované dříví, pocházející vesměs z městských revírů Herynký, Veselá a Plešivec. Za pár let domek na plzeňském předměstí už nepostačoval potřebám Duslovy rodiny, proto Antonín Dusl spolu s J. Horákem ml., který ve firmě vystřídal roku 1852 svého otce, rozšířili, či spíše znovu vystavěli v roce 1866 koupenný dům čp. 156 na rohu České a tehdejší Karlovy ulice (dnes Politických vězňů). Z něj se na dlouhých 25 let stala rezidence této podnikatelské měšťanské rodiny.

Antonín Dusl mohl být spokojen, dařilo se mu nejen v obchodu, ale i v osobním životě. Se svou manželkou Annou, rozenou Svidenskou, pocházející z Plzně, vychoval pět dětí. O dcery nemusel mít starost, obě dvě, Marie a Jindřiška, se výhodně provdaly, Jindřiška dokonce za Josefa Wiesenbergera z významného berounského rodu, který vlastnil v Žebráce koželužský závod. Horší to bylo se třemi syny. Pokud ale starý Dusl měl nějaké obavy o jejich budoucnost, byly liché. Je zajímavé, že teprve nejmladší syn Martin podědil otcův talent. Jeho bratr Antonín († 1888) převzal otcovo hospodářství čp. 91 na Závodí u státní silnice, které roku 1875 rozšířil a přestavěl jej v parádní statek. Josef (1840-1872) si zvolil úplně odlišnou dráhu. Zřejmě již v dětství projevoval spíše humanitní sklony, a tak jej otec

nechal „vyštudovat“. Nakonec zakotvil jako gymnaziální profesor zeměpisu a dějepisu v srbském Šabaci. Bohužel ne nadlouho, ve dvatřiceti letech zemřel. Jeho otec tak nebyl ušetřen toho nejhoršího v životě - smrti svého syna. Alespoň malou náplastí na jeho žal byly úspěchy jeho nejmladšího potomka.

Martin se narodil 10. prosince 1847, tedy v předvečer bouřlivého revolučního roku. Na přelomu 50. a 60. let, po ukončení místní piaristické školy, mu otec zaplatil vzdělání na české reálce v Praze. Poté absolvoval stavební obor na české technice a kromě toho ještě obchodní školu. Předpokládáme, že s prospěchem výborným, neboť jak se přesvědčíme, získané znalosti velmi brzy a bohatě zúročil ve svém rodném městě. Krátce po návratu ze studií, v roce 1869, se navíc výhodně oženil s dcerou zdejšího zámožného měšťana, která přinesla Duslovým jistě nemalé věno. To vše vytvořilo pozoruhodný kapitál, který hodlal Martin obratem investovat.

Rok, kdy vstoupil do stavu manželského, byl pro Martina přelomovým i v jiném směru. Dvaadvacetiletý mladík se stal společníkem svého otce, neboť vyplatil podíly společníků Horáka a Trky. Vznikla tak čistě rodinná firma na zpracování dřeva Ant. Dusl & syn. Ještě téhož roku se stal vlastníkem poloviny domu svého otce. I v podnikání se mu nadmíru dobře dařilo. Dodával dříví na pravidelné rekonstrukce provizorního dřevěného mostu přes Berounku, než jej nahradila v roce 1882 železná konstrukce. Neváhal ani využít své stavební znalosti a založil „podnikatelství staveb“. Velmi brzy využil rozhodnutí městské rady o výstavbě měšťanského pivovaru, jehož spoluakcionářem byl i jeho otec, a rozhodl se, že si stavbu najme do vlastní režie. Na tu dobu odvážné rozhodnutí, ale za těch 70 000 zl., na kolik stavba nakonec přišla, to určitě stálo. V dubnu 1871 začal se stavbou a o čtyři měsíce později ji také dokončil spolu se společníky Františkem Horákem a Aloisem Trkou. A nejen to - v prvních dvou letech existence pivovaru zasedal Martin Dusl ve správní radě pivovaru.

Jeho hlavním zájmem ale zůstala rodinná firma. V únoru 1871 získal od magistrátu živnostenský list na „obchod v prknech“. O jeho podnikavosti svědčí i to, že již o pět let později odkoupil i druhou polovinu otcova domu čp. 156, který mu jeho přítel, stavitel Trka, rozšířil o další patro a vybudoval v něm klenuté konírný. Na znamení svého rostoucího postavení nechal střechu pokrýt velmi drahým zinkovým plechem. Během slunečního svitu napovídaly zářivé odlesky Duslova příbytku, že mezi nimi žije kdosi výjimečný... Martin tento pocit svých sousedů ještě posílil v roce 1879, kdy uprostřed své protáhlé zahrady, která sousedila se státní silnicí, vystavěl nádherný prostorný skleník s novoklasicistním bohatě štukovaným vchodem.

Přesto, nebo právě proto, že se Martinovi nebývale dařilo, začal počátkem 80. let vážně uvažovat o výstavbě zcela nového, moderního dřevozpracujícího závodu, který by nahradil starou pilu na Závodí s nedostatečnou kapacitou. A svůj sen počal uskutečňovat s razancí jemu vlastní.

3. Výstavba nového závodu

Osmdesátá léta přinesla Berounu po nepřítli šťastných, krizových letech sedmdesátých konečně konjunkturu, která se projevila jak rozvojem podnikání, tak i zvýšeným stavebním ruchem ve městě. Kdysi zaostávající provinční městečko s necelými třemi tisícovkami obyvatel (1843) se proměňovalo v rozvíjející se průmyslové město. Počet

¹⁾ Státní okresní archiv, 266 49 Beroun
 Čes. kras (Beroun), 26 (2000), 56-58, 1 foto
 ISSN 1211-1643
 ISBN 80-902098-3-1

obyvatel se zdvojnásobil, lidé nacházeli obživu mj. ve velké přádelně, dvou vápenkách, cementárně, cukrovaru a pivovaru. Město vystavělo rozsáhlou školní budovu (1883) a kasárna pro 88. pěší pluk (1887). Beroun se světem spojily Česká západní a Rakovnicko-protivínská dráha. Potřebný kapitál začal poskytovat Úvěrní ústav (1880) spolu s Okresní hospodářskou záložnou (1882).

Martin Dusl si usmyslel, že teď je ta pravá doba pro výstavbu nového moderního závodu, aby mohl rozjet podnik s dřívím ve velkém. Stavební konjunktura, projevující se také zvýšenou poptávkou po stavebním dříví, mu jen nahrávala. Vyhledl si svah u cesty do Brdtek, naproti místu, kde o pár let později vyrostou kasárna. 28. června 1882 požádal magistrát o povolení ke stavbě parní pily. O měsíc později jej měl v kapse a bezodkladně se pustil do stavby. Na Mikuláše téhož roku byla stavba dokončena, bez problémů proběhla i kolaudace. Svoji pilu spojenou s parketárnou vybavil moderními stroji Topham o výkonu 60 ks, které dal přivést z Vídně. Koncem roku 1882 se pila rozjela naplno. Opouštěly ji borové, smrkové a dubové fošny, vyráběné ze stromů, kterými ho zásobovali kromě městských lesů i královské lesy knížete Fürstenberka a dobříšské lesy Colloredo-Mansfelda. Nepřestal samozřejmě dodávat kulatinu do kladenských dolů, ale snad ještě větší zisky přinášela výroba železničních pražců, neboť v té době se nejen dokončovala hlavní železniční síť v Rakousku, ale započalo se i se stavbou tratí místních.

Dokonce i neštěstí dokázal obrátit ve svůj prospěch. Jednoho horkého červencového dne roku 1895, snad od zbloudilých jiskry, začalo na pile hořet. Podruhé jej stejné neštěstí potkalo o rok později. Oheň tentokrát strávil takřka vše. Martin dlouho netruchlil a provedl kompletní modernizaci závodu. Z dobříšských knížecích železáren si obstaral čtyři nové katrové pily a 8 okružních pil. I tentokrát se mu investice vyplatila. Koncem 90. let už závod zpracovával 15-18 tisíc plnometrů dřeva, zatímco parketárna chrlila rok co rok okolo 25 tisíc m² obyčejných i vykládaných parket z borového a dubového dřeva, které si oblíbili zejména pražští stavitelé. Zavedl sem dokonce telefon a také elektrické osvětlení, a to v době, kdy se po domech ještě svítilo petrolejkami. Dával práci 45 dělníkům, kteří u něho byli podle pozdějších svědectví spokojeni.

Duslova pila prosperovala i přesto, že měla ve městě konkurenta. Již v 60. letech založil František Horák na Závodí při čp. 53 mlýn s pilou, který později převzal Josef Raboch. Zaměstnával však pouze 11 dělníků a ani strojovým vybavením se však nemohl s Martinem Duslem poměřovat.

Stále rostoucí zisk firmy nutil Martina k zamyšlení, jak dále investovat nashromážděný kapitál. Rozhodl se, že jej promění ve vilu, které v Berouně nebude rovno.

4. Palác na hlavní třídě

Snad také neustávající stavební ruch ve městě inspiroval Martina k výstavbě nového sídla, které by náležitě reprezentovalo rod Duslů. Rozlehlá zahrada u státní silnice škýtala dostatečný prostor, a tak bylo rozhodnuto - nový příbytek vyroste v samém sousedství jeho domu čp. 156. Za tím účelem kontaktoval v roce 1889 předního českého architekta Antonína Wiehla, propagátora novorenesančního slohu a autora četných staveb v hlavním městě. Ani na Berounsku však nebyl neznámý. O rok dříve liteňskému velkostatkáři rytíři Daubkovu postavil ve zmíněném slohu monumentální hrobku. Wiehl Duslovi vilu pojal jako jednopatrovou budovu s rizalitem a balkonem, proskleným přístavkem a vnějším schodištěm na zadní straně. Vilu zastřešil mansardovou střechou krytou břidlicí. Prosklená lodžie, od níž sestupovaly schody do zahrady, bohatá štuková ostění, nárožní bosáž, balustrády a jiné architektonické prvky z ní měly udělat novorenesanční skvost.

Martin Dusl si podal 29. srpna žádost o stavební povolení, kterou obdržel od českého místodržitelství až v polovině října. Stavba se rychle rozběhla a do konce roku 1889 byla hrubá stavba pod střechou. Za rok, 10. listopadu 1890, proběhla kolaudace. Protokol konstatoval, že „stavba jest provedena úplně ve smyslu projektu a sestává v přízemí ze 3 pokojů, kanceláře, vestibulu, kuchyně, jídelny, spíže, koupelny, schodiště a záchodů - v I. patře nalézají se 2 pokoje salon, 2 ložnice, šatna, schodiště a záchody - pod přízemím jsou sklepy, prádelna a kolna... Stavba tato jest důkladně provedena a nestává žádných překážek, aby z ohledu technických užívání se mohla“. Vila obdržela čp. 203/I.

Ani vnitřní výzdoba s nástrojnými malbami, tapetami a štukováním si nezačala s vnější podobou. Obě patra spojovalo mohutné kamenné schodiště. Interiéry, zdobené textilními tapetami, a mobiliář by klidně snesly srovnání s nějakým zámkem. Martin zkrátka Be-

rounské ohromil. Nejen budovou, ale i nádhernou zahradou, která k ní přiléhala. Však také vila hostila mnoho vysoce postavených lidí, včetně c. k. generality, která využívala Duslova pohostinství během vojenských manévřů.

Martin se odstěhoval do vily ze sousedního starého domu, který již nevyhovoval a o devět let později ho prodal místnímu lékaři. Po-
nechal si však svůj oblíbený lesní srub na stráni Plešivce, který si kdysi postavil, aby tu v klidu lesních velikánů odpočíval a rozjímal.

Karlova ulice se tak jeho přičiněním pomalu proměňovala v nej-reprezentativnější část města. Spolu s budovou úvěrního ústavu a novoklasicistní vilou čp. 21/II, patřící JUDr. Vilému Šmolcnpovi, nově osázenou lipovou alejí a později i se sídlem hospodářské záložny, vytvářela ideální dojem bohaté pražské třídy.

Duslova vila zůstala jedinou novorenesanční stavbou v Berouně a její architektonické kvality způsobily, že mohla být zapsána do seznamu kulturních památek jako 14. pamětihodnost berounské památkové zóny. Stalo se tak 29. listopadu 1996. Chvályhodné je i předsevzetí radnice proměnit Duslovu vilu, která je od roku 1924 sídlem městské knihovny, v reprezentační a kulturní stánek města, který v centru města tolik chybí.

5. Trilobiti a Barrande

Od počátku šedesátých let se Martin Dusl intenzivně zajímal o geologii a s tím související nálezy zkamenělin. Paleontologie byla tehdy u nás ještě v plenkách a teprve působení Joachima Barrande (1799-1883) od čtyřicátých let položilo základy vědy o vyhynulé fauně a flóře u nás. Mladého Martina tato věda zachytila drápkem již na pražských studiích a rozhodl se, že se ji bude soukromě věnovat. Brzy se s velkým francouzským vědcem důvěrně seznámil a místní lidé pak často mohli vidat v okolních vápencových skalách Českého krasu podivnou dvojici mužů, ořukávajících „bezenné“ kameny. Mnoho originálů z Duslovy sbírky si Barrande od Martina vypůjčil, aby je zobrazil ve svém epochálním díle *Système silurien*.

Během více než třicetileté záliby dokázal Dusl nashromáždit přes 40 000 exemplářů trilobitů a jiných prvohorních zkamenělin. Byla to jedna z největších sbírek ve střední Evropě, kterou navštěvovali významní paleontologové nejen z Rakouska. V roce 1880 ji obdivoval i následník trůnu arcivévoda Rudolf.

Dokonce mistrný žurnalista Jan Neruda v jednom ze svých fejetonů v *Národních listech* z roku 1886 věnovaný Duslovi doporučoval studentům i vědcům návštěvu jeho soukromých sbírek: „*V majiteli jejich pak poznají skromného sice, ale důkladného vědce, jakých v praktických kruzích našich je bohužel jen málo*“.

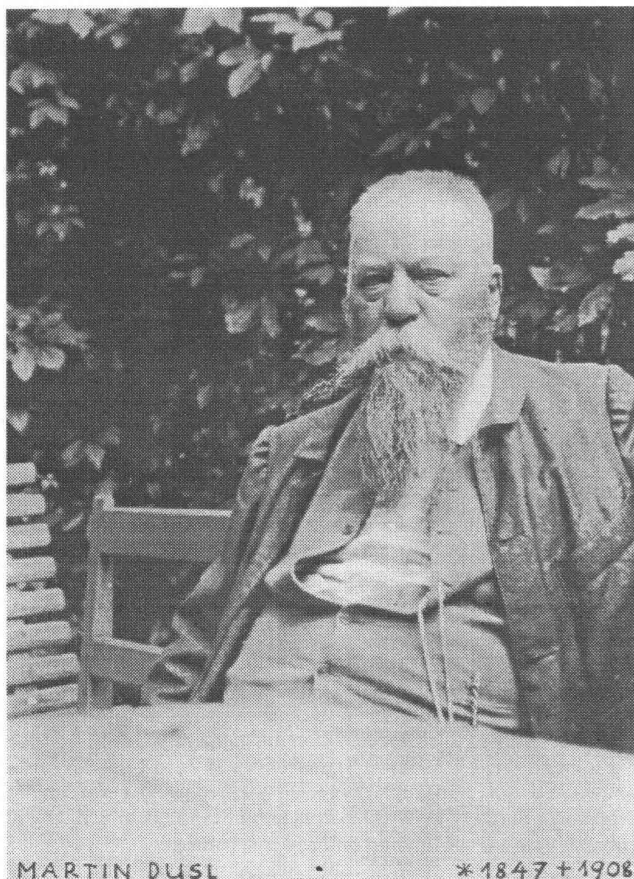
Duslův dům čp. 156 začal brzy přetékát množstvím zkamenělých „potvůrek“ - jistě k nemalé radosti Duslovy choti. Proto Dusl postupně začal svou vzácnou sbírku rozdávat. Obdaroval na 500 veřejných ústavů, muzeí a škol. Největší část však věnoval Přírodovědeckému muzeu ve Vídni, s jehož intendantem Ferdinandem von Hochstetterem, proslulým geologem, se dlouhá léta znal. Přesto zbylo dost i pro místní muzeum. Část Duslovy sbírky se stala základem paleontologických sbírek berounského muzea.

Že v tomto oboru nebyl žádným nedoukem, ale takřka profesionálem, dokazuje jeho jmenování korespondujícím členem C. k. říšského geologického ústavu ve Vídni v roce 1879. Udržoval těsné styky s mnoha dvorními, vládními i císařskými rady, a lze jen litovat, že se bohužel z těchto styků nedochovala žádná korespondence. Úzce spolupracoval samozřejmě i s jinými institucemi, především s Národním muzeem, kde bychom také našli část jeho sbírky, s českou i německou univerzitou v Praze, brněnskou technikou a mnoha dalšími. Podporoval i roku 1895 vzniklé berounské muzeum a není jisté náhodou, že se právě Duslova vila stala ve dvacátých letech spolu s knihovnou na dlouhou dobu jeho sídlem. Mýlili bychom se ovšem, pokud bychom se domnívali, že svou přízeň věnoval jen vědeckým ústavům.

6. Mecenáš

Po pádu Bachova absolutismu koncem 50. let došlo v českých zemích k překotnému rozvoji občanské společnosti. Spolky a jiné občanské instituce se začaly rojit jako houby po dešti. Není bez zajímavosti, že členstvo jednotlivých spolků se navzájem velmi prolínalo, takřka každý měšťan působil hned v několika spolcích. Šlo však většinou o podnikatelsko-mocenskou a intelektuální elitu města, doba spolků dělnických měla teprve nastat.

Jako první se ustavil zpěvácký spolek Slavoš (1862), následovaný místní oddělkou tělovýchovné jednoty Sokol (1865). Martin Dusl, jako správný vlastenec, nemohl se svými syny, chybět v sokolském

sduzení, které se stalo, tak jako jinde, nejrozšířenějším spolkem ve městě. Mezi zakládajícími členy Sokola bychom našli i zmíněnou rodinu Horáků. Opravdu nebylo významnějšího muže, který by se v seznamu cvičících nebo alespoň přispívajících nenalezal. A že Martinova podpora nebyla jen symbolická, o tom nelze pochybovat.

Podobně jako v případě Okrašlovacího spolku (1875), jež má obrovské zásluhy na zvelebení města i okolí. Na jeho podnět dal roku 1891 na své náklady upravit cestu na vrch Ostrý, osázet lavičkami a svůj mecenášský příspěvek korunoval vskutku darem královským - na jeho vrcholu nechal vybudovat dřevěnou rozhlednu. Šlo svého druhu o zajímavou symboliku. Dal svým spoluobčanům obrazně řečeno možnost perspektivy a dalekého rozhledu, který jemu osobně nikdy nechyběl. Ani v životě, ani v podnikání.

Nešuklil ani v případě místního Klubu českých turistů (1888), kterému nejen přispěl na stavbu zděné rozhledny na Dědu, a také patřil k zakládajícím členům KČT.

7. Rodina a příbuzní

Podle svědectví patřila Martinova jeho manželka mezi hodné, ba andělské bytosti. Jmenovala se Cecilie (1850-1913) a pocházela z významného berounského roku Šmolcnopů. Ten přišel do Berouna v první polovině minulého století z Tobolky. Ceciliein otec Václav zastával v letech 1836-1860 funkci „městského fysika“, tedy lékaře, matka pak pocházela z bohatého mlynářského rodu Seydlů. Z jejich dvou bratrů vynikl především Vilém (1838-1903), pozdější doktor práv, který stál u založení Slavoše a dlouhou dobu jej vedl jako sborní. Také v Sokole vynikl a v letech 1878-1891 stál v jeho čele. Záhy se uplatnil i v místní politice; zastával dlouho funkci starosty samosprávného okresu berounského a později, v letech 1901-1903, usedl do křesla starosty na berounské radnici a prosadil její nákladnou novobaročnou přestavbu, kterou můžeme dodnes obdivovat.

Přesně devět měsíců poté, co vstoupil Martin s Cecilíí do stavu

manželského, se jim narodilo první dítě - dcera Božena (1870-1945). Snad proto, že byla prvorozená si ji tolik oblíbil. Když dospěla, zakoukala se do správce tatínkovy pily, pohledného třiatřicetiletého Gustava Zatloukala (1865-1932), který v té době právě stavěl svoji kruhovou cihelnu v sousedství pily. Otec jim nebránil (ostatně proč taky), a tak spolu v říjnu 1893 uzavřeli v jednom pražském kostele sňatek. Zakrátko se novomanžel stal Martinovým podílníkem ve firmě.

Hodně nadějí vkládal do svých tří synů, kteří dorostli dospělosti, další tři bohužel zemřeli v útlém věku. Otokar (1878-1903) kráčel ve šlépějích svého strýce a stal se z něj rovněž gymnaziální profesor na prvním dívčím gymnáziu Minerva v Praze a na gymnáziu v Uherském Brodě. Je smutné, že jej čekal osud jeho strýce Josefa - zemřel mlád, dokonce ve stejném věku jako on. Ani Martina tedy osud neušetril toho nejhoršího.

Největší radost zřejmě dělal Martinovi syn Josef (1874-1914), který se rozhodl pro obor vonící dřevem. Otec jej dal proto vystudovat do Německa na odbornou dřevařskou školu. Avšak i jeho návštěvila předčasně smrt.

Jediným z rodiny Martina Dusla, kdo vynikl, byl nejmladší syn Karel (1884-1948). Pro Martina bohužel v poněkud jiném oboru, než si asi přál. Po absolvování pražské ČVUT, kde ho zlákala matematika, se jí i nadále věnoval a v roce 1931 byl jmenován profesorem matematiky a vektorové analýzy na české technice.

8. Rozloučení

Jednoho květnového dne roku 1901, necelý měsíc před očekávanou návštěvou císaře Františka Josefa I. v Čechách, sedl Martin Dusl ke svému psacímu stolu a krasopisným písmem začal psát poniženou žádost císaři: „...osměluji se prositi Vaše Veličenstvo ve vsi pokoře a důvěře, by tuto mou dlouholetou píli [v přírodních vědách] odměniti ráčilo... Odvážuji se předstoupiti před Vaše Veličenstvo s prosbou: Vaše Veličenstvo račiž v uznání dlouholeté mé vydatné činnosti přírodovědecké, počtí v hluboké pokoře podepsaného, přiměřenou k jeho zásluhám, hodností“. Ke stáru Martin Dusl zkrátka zatoužil i po světské slávě. Nelze se divit. Poslední léta jeho života příliš šťastná nebyla, objevily se první příznaky choroby, kvůli které se nakonec odebral roku 1908 do soukromého pražského sanatoria oblíbeného mladého specialisty, mj. zakladatele S.K. Slavia, MUDr. Jaroslava Hausmanna. Diagnóza zněla: rakovina kostí. S beznadějí v mysli a ve velkých bolestech, které tišily jen morfiíové injekce, vydechl naposledy 5. července 1908. Bylo mu padesát let. Úděl předčasných úmrtí pronásledoval Duslův rod jako prokletí. Rodina nechala jeho ostatky převést na nový berounský hřbitov, kde si Martin Dusl nechal vybudovat skvostnou hrobku - tzv. jižní arkády. Do ní byl o tři dny později za účasti mnoha stovek lidí pohřben.

„Zvěst o úmrtí tom vyvolala ve všech kruzích nejhlubší účast“, psal místní tisk. „Rázovitá postava, milá ta osobnost imposantního zjevu zmizela navždy, vyrvána neúprosnou rukou osudu... Jsa výtečným odborníkem, požíval v kruzích průmyslových vzácné vážnosti“.

Poslední projevy soustrasti dozněly. Cecilie Duslová netuší, jak brzy bude svého muže následovat do temna rodinné hrobky... (mimo chodem, v j. arkádách již Duslovo jméno nenajdete, hrobka jeho rodiny byla asi před 15 lety zrušena).

S odchodem Martina Dusla, tohoto vpravdě renesančního, vzdělaného člověka, jakoby se pomalu zatahovala mračna nad jeho rodinou. Parní pila sice dále pracovala, ale Gustav Zatloukal bohužel postrádal manažerské umění svého tchána. Konkurence houstla, přišla krize. Zemřel v roce 1932, snad jeho srdce nevydrželo úpadek firmy. Jeho manželka pak prodala pozemek, na kterém stála přesně půl století tatínkova pila, pro stavbu nových kasáren. V roce 1936 byla pila i s majestátným komínem srovnána se zemí.

Martin Dusl se toho našťestí nadočkal. Nadočkal se ani císařské pocty. Ale k čemu to. Vždyť to nejvyšší vyznamenání mu udělil jeho přítel Barrande, když po něm pojmenoval několik jím nalezených zkamenělých živočichů. Svým způsobem učinil jeho jméno nesmrtelným.